

Ткачук Любов Ігорівна
здобувачка магістерського рівня вищої освіти
зі спеціальності «Спеціальна освіта. Логопедія»
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, Житомир, Україна
Науковий керівник:
Гладуш Віктор Антонович,
доктор педагогічних наук, професор
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, Житомир, Україна

АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ ДОШКІЛЬНИКІВ

У сучасних умовах реформування спеціальної та інклюзивної освіти в Україні особливої актуальності набуває проблема розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Формування словникового запасу є одним із основних завдань логопедичної роботи, оскільки саме лексична компетентність забезпечує повноцінну комунікацію, пізнання навколишнього світу та успішну соціалізацію дитини. Традиційні методи корекції мовлення дедалі частіше доповнюються інноваційними технологіями, серед яких особливе місце посідає арт-терапія як міждисциплінарний засіб, що поєднує педагогічний, психологічний і терапевтичний вплив.

«Система освіти надзвичайно чутлива до суспільних змін, тому вимагає від педагогічної науки й практики вивчення і впровадження сучасних технологій та нових методів навчання дітей та молоді» [3, с. 75]. Серед інноваційних методів логопедичної допомоги важливе місце займає арт-терапія. Вона відкриває широкі можливості для активізації мовленнєвої діяльності дошкільників через залучення їх до різних видів творчості – малювання, ліплення, театралізації, музично-рухових вправ, казкотерапії пісочної терапії тощо. Використання образотворчих і психомоторних форм терапії сприяє розвитку асоціативного мислення, емоційної сфери, дрібної моторики та сенсорної інтеграції, що безпосередньо пов'язано з формуванням активного й пасивного словника. У контексті інноваційних підходів до корекційно-

розвивальної роботи арт-терапія виступає не лише засобом мовленнєвого розвитку, а й ефективним інструментом гармонізації особистості дитини.

За кордоном, зокрема, в країнах Європи, так звана експресивна терапія, тобто арт-терапія, у навчанні, вихованні, реабілітації знайшла своє місце застосування значно раніше. Вивчення цього досвіду показало, що останніми роками за кордоном ця форма взаємодії розглядається як один із провідних інноваційних засобів терапевтичної роботи не лише з дошкільниками, а й з учнями початкової школи, зокрема, інклюзивних класів, де навчаються діти з особливими освітніми потребами. Також ці форми роботи знайшли використання в андрагогії, тобто у роботі з людьми похилого віку. Вони охоплюють різні напрями творчої діяльності: візуальні (малювання, ліплення, колажування, пісочна арт-терапія), музичні, драматерапевтичні та казкотерапевтичні технології. Використання арт-технологій сприяє активізації аудіального, візуального та кінестетичного каналів сприйняття, що позитивно впливає на розвиток мовлення, мислення та емоційно-вольової сфери дитини.

У вітчизняній логопедії питання терапії порушень мовленнєвого розвитку дітей розглядається в контексті міждисциплінарного підходу, що поєднує надбання педагогіки, психології та медицини. Арт-терапевтичні технології виступають ефективним засобом розвитку мовлення та комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями. Вони сприяють активізації словникового запасу, розвитку асоціативного та образного мислення, а також формуванню емоційної сфери дитини, що є критично важливим для успішної соціальної адаптації [6].

Низка дослідників [1; 4; 5; 6; 9] переконливо демонструють, що інтеграція творчих ігор, малювання, ліплення та театральних вправ у корекційно-розвивальний процес дозволяє покращити засвоєння нових слів, активізувати комунікативну ініціативу та підвищити мотивацію до мовленнєвої діяльності. При цьому методи арт-терапії забезпечують поєднання когнітивної та емоційної стимуляції, що особливо важливо для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

У практиці роботи логопеда арт-терапевтичні техніки знайшли широке використання у формуванні та розвитку словникового запасу, розвитку зв'язного мовлення та корекції мовленнєвих порушень у дошкільників. До найбільш вживаних форм арт-терапії в практиці роботи логопеда належать:

- Імаготерапія та малювання – стимулюють словникову активність через образи та асоціації [7].
- Ліплення та роботи з глиною та пластиліном – сприяють розвитку дрібної моторики, що корелює з формуванням артикуляційних навичок і мовлення [12; 13].
- Театралізацію та рольові ігри – допомагають дитині освоювати комунікативні функції слів у соціальному контексті [8].
- Музично-рухові вправи – поєднують ритм, рух і мовлення, розвивають звуковимову, що підвищує запам'ятовування та відтворення нових слів [8; 11], сприяють розвитку моторики, просторових уявлень, причинно-наслідкових зв'язків і когнітивної інтеграції, що опосередковано стимулює мовленнєву активність дітей [10], позитивно впливають на розвиток фонематичного слуху, ритміко-інтонаційної сторони мовлення, мовленнєвого дихання та просодики [15].
- Ігротерапія – стимулює розвиток пізнавальних процесів, що сприяє збагаченню словникового запасу особистості дитини [2; 6;], сприяє формуванню комунікативних навичок, розвитку зв'язного мовлення та соціальної взаємодії дітей з мовленнєвими порушеннями [8].
- Ізотерапія – забезпечує розвиток лексико-граматичних навичок, автоматизацію звуків та збагачення словникового запасу [4].
- Пісочна арт-терапія поєднує невербальну та вербальну активність дитини, стимулює розвиток уяви, зв'язного мовлення, просторового мислення та сенсорних процесів [15].

Широке використання арт-терапії в практиці роботи з дошкільнятами підтверджує думку науковців, що арт-терапевтичні підходи, включаючи креативні та психомоторні методики, значно підвищують ефективність

розвитку мовлення у дітей з особливими освітніми потребами. «...систематичне впровадження таких методик дозволяє не лише корегувати дефіцити мовлення, а й стимулювати соціальну взаємодію, емоційну стабільність та творчу активність дітей» [14].

Отже, арт-терапія як інноваційний засіб розвитку словникового запасу дошкільників із інтелектуальними порушеннями має значний терапевтичний і розвивальний потенціал. Її систематичне впровадження у логопедичну практику сприяє активізації мовлення, збагаченню лексики, формуванню комунікативних навичок та емоційній стабілізації дітей. Комплексний характер арт-технологій забезпечує поєднання когнітивного, мовленнєвого та емоційного розвитку, що створює сприятливі умови для успішної соціальної адаптації та підвищення якості життя дітей з особливими освітніми потребами.

Список використаних джерел

1. Гладуш В.А., Столяр С.О. Ізотерапія як засіб розвитку пізнавальної активності дошкільників. *Науковий бюлетень Університету менеджменту освіти НАП України. Серія педагогічна. Електронний науковий збірник. №1, 2021.*

2. Гладуш В.А., Комінко А.В. Інтеграційна модель розвитку пізнавальних процесів дітей з ООП засобами LEGO / «Наукові перспективи» Серія «Педагогіка». No 6 (12) 2021 DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-6\(12\)](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-6(12))

3. Гладуш В.А. Інноваційна діяльність у сфері спеціальної освіти: тренди, виклики, успіхи. Інноваційна педагогічна діяльність як чинник формування життєтворчої компетентності здобувача освіти : моногр. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2022. 484 с. С. 75-117

4. Кравченко І. В. Розвиток мовлення дітей дошкільного віку засобами зображувальної діяльності. Актуальні питання корекційної освіти (Педагогічні науки), 2019. № 14. С. 137-147.

5. Ленів З. П. Корекція порушень усного мовлення у дітей старшого дошкільного віку засобами арттерапії : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03 / З. П. Ленів; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. К., 2010. 21 с. укр.

6. Савінова Н., Нездатна А.. Вплив ігротерапії на мовленнєвий розвиток дитини з особливими освітніми потребами в історичному дискурсі. Особлива дитина: навчання і виховання, 2023. Вип. 112(4). С. 24-39. URL : <https://doi.org/10.33189/ectu.v112i4.154>

7. Сахарова Н. М. Використання імаготерапії в роботі з дошкільниками. URL : <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-imagoterapii-v-roboti-z-doskilnikami-339095.html>

8. Сущинська Т. С. Танцювально-ігрова діяльність дитини старшого дошкільного віку як чинник формування образу «Я»: монографія / Т. С. Сущинська ; за ред. О. В. Завгородньої. Бердянськ : ВД «Освіта України», 2018. 327 с.

9. Федорчук Н. Ю.; Серeda І. В. Технологія ігротерапії у роботі логопеда з дітьми дошкільного віку. Серце, віддане дітям. Миколаїв: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, 2020. С. 213-217.

10. Groß W., Linden U., Ostermann T. Effects of music therapy in the treatment of children with delayed speech development - results of a pilot study. BMC Complement Altern Med, 2010. Is. 10, No39. URL : <https://doi.org/10.1186/1472-6882-10-39>

11. Hladush, V., Batanova, L. Overcoming the symptoms of motor dyspraxia by means of music therapy. *Expresívne terapie a terapeutické prístupy pre výnimočného človeka 2025*. Ružomberok: Verbum – vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku, 2025. p.110-119.

12. Hladush, V. Význam terapie hlinou v procese socializácie žakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. *Expresívne terapie vo vedách o človeku*. Ružomberok: Verbum – vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku, 2024. S. 89-93. ISBN 978-80-561-1104-8

<https://www.ku.sk/fakulty-katolickej-univerzity/pedagogicka-fakulta/katedry/katedra-specialnej-pedagogiky/publikacie/expresivne-terapie-vo-vedach-o-cloveku-2024.htm>

13. Hladush, V. Terapia s hlinou v podmienkach špeciálneho vzdelávacieho zariadenia. *Expresivita v (art)terapii V*. Ružomberok: Verbum – vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku, 2024. S. 22-30. <https://www.ku.sk/fakulty-katolickej-univerzity/pedagogicka-fakulta/katedry/katedra-specialnej-pedagogiky/publikacie/expresivita-v-art-terapii-v.html>
14. Verdellen-Krauwel N H T, Frielink N, Prick, A E J C, Willems A P A M & Embregts, P J C M 2025, 'Creative arts therapies, psychomotor therapy, and play therapy for people with severe intellectual disabilities and challenging behaviour : A scoping review of interventions and outcomes', *Disabilities*, 2025. vol. 5. № 4. 84 p. URL : <https://doi.org/10.3390/disabilities5040084>
15. Roesler Ch. Sandplay therapy: An overview of theory, applications and evidence base. *The Arts in Psychotherapy*, Volume 64, 2019, P. 84-94. URL : <https://doi.org/10.1016/j.aip.2019.04.001>.